

Збереження танцювального мистецтва Гуцульщини в процесі вивчення українського народно-сценічного танцю.

Анотація.

В запропонованій статті розглядається коло проблем пов'язане з виникненням, розвитком та збереженням танцювального мистецтва Гуцульщини в процесі вивчення українського народно-сценічного танцю. Подані деякі методичні рекомендації щодо побудови уроку з даної дисципліни з використанням танцювального матеріалу карпатського регіону. Дана робота розрахована на викладачів та студентів вищих навчальних закладів різного рівня акредитації мистецького спрямування, та направлена на всебічний розвиток та збереження танцювальної культури України.

В наш час науково-технічного прогресу та новітніх технологій, розвиток танцювального мистецтва в Україні широко пропагується через засоби масової інформації, проте в основному, він спрямований на популяризацію нових форм, течій, та напрямків сучасної хореографії.

На нашу думку, державотворчі процеси, які відбуваються в Україні в наш час, недостатньо забезпечують і регулюють підтримку та розвиток національної культури в цілому, та українського танцювального мистецтва зокрема. Пройшовши довгий шлях зародження, становлення і розвитку, в XXI столітті хореографічне мистецтво України потребує неабиякої підтримки для його збереження, подальшого розвитку та передачі майбутнім поколінням.

«Гопак», «Козачок», «Гуцулка», «Аркан» і інші зразки танцювального мистецтва України увібрали найкращі риси нашого народу: працелюбність, завзяття, щирість, героїзм, дотепний народний гумор, несуть в собі

невичерпний заряд енергії, той генетичний код в якому закладено безмежний потенціал української нації.

В процесі формування та історичного розвитку українського народу і його етнічної території, залежно від географічного положення, природних умов, локальних особливостей традиційної матеріальної і духовної культури та побуту можна визначити ряд історико-етнографічних регіонів нашої держави.

На думку етнографів, через недостатнє вивчення регіонів і місцевостей України, на сьогоднішній день ми не можемо зробити чіткого етнографічного розподілу території, але на основі фактично зібраних етнографічних матеріалів, даних з мовознавства, історії, географії, фольклористики та інших українознавчих дисциплін ми можемо поділити всю територію України на три просторово обширні регіони: Центральнo-східний (точніше південно-східний), Північний і Західний. В свою чергу, кожен з них складається з багатьох етнічних районів, які мають свої характерні особливості побуту, обрядів, звичаїв, танцювального мистецтва. Серед них можна виокремити: Середнє Подніпров'я, Слобожанщину, Українське Полісся, Волинь, Поділля, Прикарпаття, Закарпаття, Буковину та інші.

Однією з найбільш яскравих частин карпатської зони західноукраїнського регіону є Гуцульщина. Ця територія захоплює східну частину Українських Карпат: теперішні Верховинський, Косівський (без північної смуги), південну частину Надвірнянського та Богородчанського районів Івано-Франківської області, суміжні Путильський, Сторожинецький і південну частину Вижницького районів Чернівецької та Рахівський – Закарпатської областей [1. с.66] .

Аналіз досліджень істориків (М. Грушевський, І. Крип'якевич), етнографів (В.Шухевич, С. Вітвицький, В.Гнатюк.), письменників (Ю.Федькович, М.Павлик, Г.Хоткевич, С.Пушик), хореографів (Я.Чуперчук, В.Петрик, Д.Демків) показує, що цьому краю притаманна самобутня і неповторна культура, яка найшла своє відображення в побуті, звичаях,

обрядах, усній народній творчості, декоративно-прикладному, музичному і танцювальному мистецтві.

Свою назву, край отримав від назви населення, що проживає на цій території. Як свідчить А. Петрушевич, походження самого слова «гуцул» співзвучно з румунським словом – розбійник. На противагу цьому, інший дослідник - Б.В. Кобилянський на основі відповідних даних з археології, етнографії, фольклористики і лінгвістики розробив гіпотезу походження цієї назви від тюркського улус- «племя», ще ряд науковців таких як: Р. Кайндаль, І. Крип'якевич, В.В. Грабовецький та інші запропонували свої версії що до виникнення цього слова, про те, чіткого та остаточного твердження на сьогоднішній день ще не сформовано.[2. с.46].

Так само залишається невідомим нам той факт, коли саме гуцули почали заселяти дану територію. Хоча археологічний матеріал зібраний на цій території і свідчить про те, що уже в найдавніші часи тут проживала певна група людей з ознаками початкової культури, вчені все ж таки не беруться достеменно сказати чи це були саме гуцули. Писемні відомості про цю етнічну групу до кінця ХІХ. ст.. дуже скупі, тому і згадки про хореографічне мистецтво Гуцульщини, та окремі описи танців, можна знайти лише в деяких публікаціях тільки на початку ХХ ст..

Перші спроби опису танцювального мистецтва Гуцульщини зробив видатний український етнограф, фольклорист, педагог, культурно-освітній та громадський діяч В.О. Шухевич, який в одні з своїх наукових праць - «Гуцульщина», роблячи спробу дослідити матеріальну та духовну культуру цього регіону, описує зразки традиційного танцювального мистецтва, розповідаючи про місце, причини, зміст та форму деяких гуцульських танців. Дослідник наводить також приклади, та структуру окремих танцювальних рухів Гуцульщини. Саме в цій праці, поряд з короткими відомостями про самі танці даного регіону: *Гуцулку, Коломийку, Козак, Данець півторовий = піторак, Аркан, Шинітський танець*, ми вперше знаходимо опис характерних рис в манері виконання чоловічого і жіночого танців: „ Мущина

танцює *високо*, а челядина – *дрібно*, бо муштини підносять ноги у гору, челядь ні, тому і танець мушинський – *високий*, а челядинський – *дрібний* “. [З. с.89].

Аналізуючи монографію Романа Гарасимчука «Tance huculskie» – (Танці гуцульські), що вийшла дещо пізніше (1939р.), ми можемо зробити висновок, що ця праця має неабияке значення для вивчення та збереження танцювального мистецтва даного регіону. Адже, в ній автор поряд з описом танців: «Коло», «Рівна», «Тропачок», «Сербин» та ін., вказує на фактичну місцевість походження та популярність в ній тих чи інших зразків танцювального мистецтва, а також роблячи розподіл танців, та наводячи приклади основних танцювальних елементів, фігур, хореографічних малюнків, подає в нотному записі і музичний матеріал. Нажаль ця праця хоч і відома, але все ж таки залишається поза увагою сучасних хореографів через те, що написана польською мовою і є на даний час раритетом.

На підставі цих відомостей, що являють собою першоджерело фольклорного танцювального мистецтва, ми можемо засвідчити, що в зразках хореографічного мистецтва Гуцульщини закладено великий потенціал, який несе в собі самобутні та невичерпні національно-культурні танцювальні традиції цього краю, які на нашу думку для кращого збереження потрібно обов'язково вводити в програму вивчення українського народно-сценічного танцю.

Прослідковуючи розвиток хореографії в Україні, слід зазначити, що хореографічне мистецтво Гуцульщини, в наш час, займає одне з провідних місць у великій скарбниці танцювального мистецтва Українського народу, але цілком природнім є той факт, що якби не своєчасна сценічна обробка танцювального фольклору, то ці безцінні зразки української культури, напевне, були б відомі тільки вузькому колу людей, або ж безслідно втрачені.

Неоціненний вклад для розвитку та збереження танцювального мистецтва Гуцульщини вніс видатний хореограф України, один з засновників Державного академічного Гуцульського ансамблю пісні і танцю, Я.Чуперчук. Пройшовши відмінну підготовку в школі українського хореографа світового

рівня Василя Авраменка, будучи великим знавцем місцевого фольклору та володіючи унікальним талантом створювати сценічну обробку танцювального матеріалу вказав сучасним хореографам на напрями розвитку гуцульської танцювальної лексики. Великою заслугою в тому, що гуцульське танцювальне мистецтво збереглося і дійшло до наших днів є кропітка робота видатних хореографів України В.Петрика, Д. Демків, по збору і обробці фольклорного матеріалу, а також постановкою ними сценічних номерів в різних хореографічних колективах нашої держави, цим самим створивши умови для визнання гуцульського танцю не тільки в Україні, але й далеко за її межами.

На нашу думку, в результаті сценічної обробки фольклорних танців Гуцульщини вищезгаданими хореографами, було створено ряд характерних рухів, положень, технічних елементів, які зберігши свою першооснову були пристосовані для кращого розкриття, та передачі глядачу яскравих сценічних образів, настроїв, характеру та манери виконання, а також кращого відображення своєрідного колориту присутнього в танцях даного регіону.

Першочерговим завданням в процесі вивчення українського народно-сценічного танцю є збереження та розвиток танцювальної культури України в цілому і Гуцульщини зокрема, застосовуючи і впроваджуючи в навчальний процес фольклорну основу етнічної хореографії у її сценічній інтерпретації .

Провівши аналіз лекційних та практичних занять з даного предмету на базі студентів кафедри театрального і хореографічного мистецтва Інституту мистецтв Прикарпатського національного університету ім..В. Стефаника, ми прийшли до висновку, що для досягнення кращого результату засвоєння даного матеріалу, свою роботу доцільніше побудувати за такою схемою:

1. Витоки хореографічного мистецтва Гуцульщини, їх місце і значення в процесі вивчення, збереження та розвитку танцювального мистецтва України.(лекційне заняття).

За допомогою лекційного матеріалу ми знайомимо студентів з історією гуцульського краю, його національно-культурними традиціями,

дослідженнями науковців по збору та обробці танцювального фольклору, видатними хореографами даного регіону, кращими зразками сценічних форм гуцульського танцю, що в свою чергу спонукає їх до розуміння важливості вивчення, збереження та розвитку танцювального мистецтва Гуцульщини.

2. Основні положення рук, характерні для сольних, парних та масових танців Гуцульщини.(практичні заняття).

Дана тема, дає чітку уяву про розподіл основних положень рук характерних для чоловічих і жіночих *сольних танців*, та їх безпосередній зв'язок з елементами традиційного костюму Гуцульщини (Кептар, Черес), та атрибутів (Топірець, Батіг) . Слід зазначити, що поряд з ними існує безліч положень в *парних танцях*, на які впливають традиційно-побутові відносини, що сформувались в процесі історично-культурного розвитку даного регіону, а також зразки основних положень рук у *масових танцях* Гуцульщини, що безпосередньо пов'язані з хореографічним малюнком [4. с.54-58].

3. Основні танцювальні рухи Гуцульщини. (практичні заняття).

Вивчення танцювальних рухів даного регіону, на нашу думку, доцільно розпочати з простих танцювальних ходів, які найчастіше зустрічаються в гуцульських танцях („Приставний крок вперед та назад зі зміною ноги“, „Приставний крок в сторону“, „Рівна або низька погорянка“ та ін.), а також вивчення ряду танцювальних закінчень, які є характерними для зміни або завершення вищезгаданих кроків („Простий притуп“, „Подвійний притуп“, „Потрійний притуп“). Другим етапом, може стати вивчення бігових рухів, що найбільше розповсюдженні в танцях даного регіону („Характерний гуцульський біг“, „Висока погорянка“, „Трясунка з просуванням“ та ін.). Після цього, ми можемо безпосередньо переходити до ознайомлення з різноманітними технічними елементами, які як ми вважаємо, складають основу хореографічного мистецтва Гуцульщини та вирізняють їх з поміж усієї танцювальної лексики українського хореографічного мистецтва. У найбільш популярних танцях карпатського краю «Гуцулці», «Коломийці», «Тропачку» та інших, слід відмітити ряд рухів, які найчастіше зустрічаються,

і тому заслуговують на особливу увагу щодо їхнього вивчення. Серед них ми можемо виділити такі: „Тропіток“, „Чесанка“, „Перехрестя“, „Дрібні переступання“, „Свердло“, „Присядка «М'ячик»“, „Присядка Гайдук“, „Упадання в повороті «характерне»“, „Оберти на одну ногу“, та інші. Багато з цих рухів, зустрічаються у деяких наукових працях присвячених вивченню культури та побуту гуцульського краю. Наприклад, опис руху „Тропата“, ми вперше зустрічаємо в монографії В.О. Шухевича «Гуцульщина» „...*Тропата* йдуть в той спосіб, що парубок ударяє три рази одною ногою об землю, потім другою так само, при чім посуває ся легко в бік або на перед...“ [3. с.89]. Шляхом гаданих нами перетворень „Тропата“ > „Тропіток“ > „Тропітка“ цей елемент гуцульського танцю, зазнавши незначних сценічних видозмін, добре зберіг свою першооснову і широко застосовується у постановках сценічних номерів в наш час. [4. с.77].

4. Вправи тренажу з використанням танцювальних елементів Гуцульщини.

Вивчаючи екзерсис біля станка студенти знайомляться не тільки з основними вправами для розігріву та розвитку м'язів, техніки виконання танцювальних рухів, але й з основними елементами танців даного регіону, та з манерою виконання, що поглиблює знання з українського народно-сценічного танцю.

При побудові вправ тренажу з використанням основних рухів гуцульського танцю, слід зауважити, що кожен елемент який вводиться в ту чи іншу вправу є різний за характером та манерою виконання, має свою музично-ритмічну структуру і тому при створенні комбінацій біля станка слід звернути особливу увагу на відповідність та спорідненість самої вправи з лексичним матеріалом даного регіону. Для прикладу, ми пропонуємо вводити у вправи: *Plie* - «Гуцульські присідання», «Приставні кроки в сторону»; *Battement tendu* - «Гуцульські переступання з п'ятки на носок»; *Battement tendu jeté* - «Чесанка»; *Rond de jambe par terre* - «Основний крок танцю Аркан»; *Battement fondu* - «Припадання характерне»; *Каблучний*

батман - «Боковий тропіток»; *Passe retire* - «Свердлов»; *Adagio* - «Упадання характерне», «Похитування»; *Grand battement* - «Тропітка», «Дубовий лист з танцю „Аркан“» [4. с.73-82].

5. Побудова танцювальних комбінацій та етюдів на основі танцювальних елементів Гуцульського регіону.

При побудові танцювальних комбінацій на середині залу слід використовувати, як ряд вищезгаданих танцювальних елементів у сольному виконанні, так і ряд рухів, що виконуються в парі («Погорянка низька», «Погорянка висока», «Півторак») [4. с.85-87], які по своїй структурі є тотожними з прикладом танцювальних рухів описаних В.О. Шухевичем „... *Перекручує ся* – знов тоді як обертає ся на однім обцасі “ [3. с.89].

При створенні танцювальних етюдів ми пропонуємо брати за основу кращі зразки сценічних обробок танцювального фольклору Гуцульщини, які входять до репертуару Державного академічного Гуцульського ансамблю пісні і танцю («Вороненський плес», «Верховинська гуцулка», «Тропачок», «На зарінку» у постановці В. Петрика), або сценічні варіанти танців, що були створені Я.Чуперчуком та описані П. Сидоренком в репертуарному збірнику «Голубка» («Аркан», «Горянка», «Півторак», «Пастушкові коломийки»).

Підсумовуючи все вище викладене, ми можемо сміливо вважати, що хореографічне мистецтво Гуцульщини з присутнім йому неповторним колоритом, увібравши в собі всі найкращі традиції карпатського краю являється невід’ємною частиною українського народно-сценічного танцю, який в свою чергу є одним із важливих та пріоритетних напрямків збереження національно-культурних традицій, духовного відродження та гуманізації українського суспільства.

На наш погляд, процес збереження танцювального мистецтва Гуцульщини не обмежується тільки вивченням та відтворенням найкращих зразків сценічних обробок гуцульського танцювального мистецтва, які створені на сьогоднішній день . Важливе місце у вирішенні цієї проблеми

займає робота хореографів по збору, обробці та фіксації кращих зразків танцювального фольклору даного регіону, на основі яких потрібно створювати яскраво нові сценічні постановки, які б відображали та розкривали основні духовні цінності українського народу.

Список використаних літературних джерел:

Українське народознавство [текст]: навч. посібник / С.П. Павлюк, Г.Й. Горинь, Р.Т. Кирчів [та ін.]; за ред. С.П. Павлюка. – 2-е вид., перероб. та доп. – К.: Знання 2004 – 570с.

Гуцульщина історико-етнографічне дослідження [текст]: монографія / П.І. Арсенич, М.І. Базак, З.Є. Болтарович [та ін.]; за ред. М.Т. Максименко. – К.: Наукова думка 1987. – 471с.

В.О. Шухевич. Гуцульщина. ч. 3. [текст]: монографія: у 5-и ч./ В.О. Шухевич. – Верховина. Журнал «Гуцульщина», 1999 – ч. 3. – 2-е вид. – 272с.

Зайцев Є.В. Основи народно-сценічного танцю. Ч. 2 [текст]: посібник: у 2-х ч./ Є.В. Зайцев. – Київ: Мистецтво, 1977 – Ч.2 – 287с.

Чуперчук Я.М. Голубка: репертуарний збірник [текст] / Я.М. Чуперчук, П.В. Сидоренко. – К.: Мистецтво, 1972. – 215с.

Демків Д.П. Ярослав Чуперчук феномен гуцульської хореографії [текст]: нарис / Дана Петрівна Демків. – Коломия: Вік, 2001. – 168с.

Затварська Р. Маєстро гуцульського танцю [текст]: художньо-публіцистичне видання / Романа Затварська. – Івано-Франківськ: Місто НВ, 2002. – 159с.

Стасько Б.В. Роман Гарасимчук та його «Тайсе huculskie» [текст] / Стасько Б.В.// Театральне та хореографічне мистецтво України в контексті світових соціокультурних процесів: матеріали всеук. наук. – практ. конф. (13-14 квіт. 2006р., м. Київ). – Київ, 2006. – С. 18-22.

Відомості про автора.

Скобель Юрій Мирославович – старший викладач кафедри театрального та хореографічного мистецтва Інституту мистецтв Прикарпатського національного університету ім.. В. Стефаника.

Тема статті: **Збереження танцювального мистецтва Гуцульщини в процесі вивчення українського народно-сценічного танцю.**

Домашня адреса: м. Івано-Франківськ, вул. Будівельників 18 кв. 4.

Контактний телефон: дом. 0342555983

моб. 80997449542

80973350922

УКРПОШТА
76018 ВПЗ 18 9
І-ФАНКІВСЬК, ВУЛ. С. СТРІЛЬЦІВ 13А
ПН 215600426655
ФН 0915007603

ОПЕРАТОР 7

72000

ЕЛЕК. ПЕРЕК

КЗАН: 73000 ХЕРСОН

КОМУ: ТЕРЕЩЕНКО

ПЛАТА: 4,80

СУМА ПЕРЕК:

120,00 Б

ПЛАТА ПЕРЕК:

5,76 А

СУМА

125,76

ПАВ А = 20,00%

0,96

ПАВ Б = 0,00%

0,00

ГОТІВКОМ

150,00

ЗАУЧА

24,24

ДАТА 30-03-2009 ЧАС 12:09:10 №6173

З. Н. ББ00002547

АЯКЗЄМО ЗА ПОКУПКУ, ЗАХОДЬТЕ ЦЕ !

ФІСКАЛЬНИЙ ЧЕК